Kulttuuri

Opiskelijana Neuvostoliitossa

15.11.2024 - 14:00 (updated: 18.11.2024 - 12:10)

Neuvostoupseeri kylälleämässä Kirsi ja Pentti Viikin opiskelija-asunnossa. Kuva: Kirsi Viikin kotiarkisto

Neuvostoliiton romahtamisesta alkaa olla jo sen verran aikaa, että maa tuntuu nuoremmille sukupolville pikemminkin eksoottiselta muinaisuudelta kuin samaistuttavalta lähihistorialta. Romahtanutta yhteiskuntaa ja sen todellisuuden kokeneita voisi hyvinkin kuvailla sanoin "olemattoman kokeneet". Aika on siis oikea kirjalle, jossa enimmäkseen 70- ja 80-lukujen nuoret pääsevät kertomaan muistojaan Neuvostoliiton värikkäästä ja jo unohtuvasta todellisuudesta.

Pentti Straniusken *Olemattoman kokeneet: Muistelmia suomalaisopiskelijoiden Neuvostoliitto-vuosilta* kokoaa yhteen 20 Neuvostoliitossa opiskelleen kokemuksia. Olemattoman kokeneet ei kuitenkaan ole vain kirjaprojekti, vaan muistitiedon keruuhanke, joka toteutetaan vuosina 2023–2025. Projektin tarkoituksena on kerätä katoamassa olevaa muistitietoa paitsi akateemisen tutkimuksen käyttöön niin myös laajemmalle yleisölle.

Aineistosta on kuottu kirjaan mukavan sekalainen sakki eri alojen opiskelijoita aina matematiikasta, teatterista ja meteorologiasta lähtien. Kysymyksiä riittää. Minkälaista opiskelijan arki oli, entäpä opetuksen taso? Miltä asuminen ja arki näytti Neuvostoliitossa, ja miten paluu suomalaiseen arkeen ja työelämään onnistui? Tärkein kysymys tietysti on miksi lähteä opiskelemaan Neuvostoliittoon ensinnäkään.

Useimpien ihmisten tarinoissa toistuu yksi syy, ja kiektämättä erittäin hyvä sellainen: ilmainen opiskelu ja jopa kuukausittain myönnettävä stipendi eli käytännössä opiskelijapalkka. Neuvostoliitto pyrki vahvistamaan kansainvälisiä suhteitaan ja leviittämään vaikutusvaltaansa eri maihin, joten se tarjosi koulutusmahdollisuuksia monille ulkomaisille opiskelijoille, erityisesti kehittyvistä maista Afrikasta, Aasiasta ja latinalaisesta Amerikasta. Opiskelijat saivat usein stipendit, ja opiskelu Neuvostoliitossa oli heille ilmaista tai hyvin tuettua. Tämä oli houkuttteleva mahdollisuus suomalaisillekin, sillä 60- ja 70-luvulla suuri osa korkeakouluopiskelijoista joutui ottamaan vuosiksi opintolainaa. Vähävaraisille Neuvostoliitto tarjosi siten oivallisen väylän korkeakouluopintoihin ja luokkaloikkaan.

Muita etuoikeuksia ulkomaisilla opiskelijoilla ei kuitenkaan ollut, vaan opiskeltiin paikallisten kanssa samoilla ehdoilla ja samalla kielellä. Myös asumisolot olivat samat, opiskelija-asunnot olivat kuitenkin ahtaita, meluisia ja yhteistilat ankeita. Yksityisyys ei tällaisissa tiloissa aina ollut sitä mitä haluttiin, ja monet opiskelijat vuokrasivat mieluummin huoneiston muualta, vaikka pimeästi jos ei muuten.

Ei ole ylättävää, että suomalaisten suosituin opiskelukaupunki oli läheinen Leningrad ja yleisin koulutusala puolestaan lääketieteellinen. Sinne pääsyt myös SKP:n nykyinen puheenjohtaja **Liisa Taskinen** vuonna 1972. Muutama erikoisempikin opiskelupaikkakunta löytyy kirjasta. **Veli Matti Heikkilä** opiskeli 70-luvulla ainoana suomalaisena Etelä-Venäjällä sijaitsevassa Donin Rostovin yliopistossa, ja **Kiri Viljaala** puolestaan Valko-Venäjän Vitebskissä.

Yhteistä opiskelijoiden taustoille joka tapauksessa on työväenluokkaisuus ja siitä kumpuava arvomaailma. Vuodet 1970–1972 ovat tässä suhteessa merkittävä, sillä siloin alkoi Neuvostoliiton uusi aalto, jota joudutti taistolaisuuden nousukausi. Siitä huolimatta aatteenpalo ei korostu monenkaan haastattelussa niin paljon kuin voisi kuvitella, vaan enemmänkin uteliaisuus. Itäinen naapuri näyttäytyi mahdollisuuksien maana, jopa utopiana, jonka seikkailumielinen nuori halusi nähdä ja kokea.

Itse kouluopinnot erosivat paljon Suomen vastaavasta. Tiukan kurssimuotoinen opetus oli kovatahtista ja tenttiminen usein suullista. Koulumainen kuri oli myös tiukkaa, myös asuntoloiden puolella, mikä tuntui vieraalta Suomen oloista tulleille. Ideologinen opetus tuli tietysti kaupan päälle, mutta ärsytti tai ei, aika harvan muistelussa se saa loppujen lopuksi suurta roolia. Ylipäätään poliittisuus leimaa jopa yllättävänkin vähän opiskelijoiden muistoja. Komsomolien eli Neuvostoliiton kommunistisen puoluuen nuorisojärjestöjen jäsenien sijasta ystävystyttiin pikemminkin toisten ulkomaisten opiskelijoiden kanssa. Kiovassa, Leningradissa ja Moskovassa opiskellut **Kirsti Viikki** muistelee, että komsomol-aktivisteilla ei periaatteessa ollut edes lupaa olla tekemisissä ulkomaalaisten kanssa, joten ei liene ihme, että he jäivät monille etäisiksi. Nimenomaan koulujen poikkeuksellisen kosmopoliittinen ilmapiiri onkin jäänyt monien mieleen.

Vaikka opinnot eivät aina sujuneet kommelluksitta, niin oikeastaan kaikki muistelijat ovat yksimielisiä siitä, että koulutus oli laadullisesti erinomaista ja antoi myös erinomaisen sivistyksellisen pohjan. Minkiissä opiskellut **Jukka Tapio Kim** kiteyttää oman kokemuksensa näin: *Keskustelussa entisten opiskelijakavereiden-, venäläisten tuttavien ja entisten työnantajien kanssa olen laittanut merkille hurjan koulutuspohjan. Olen kuikenut työelämän läpi ilman jatko-, tai lisäopiskelua. Tuo opiskelujakso oli niin painavaa asiaa ja sen antama yleissivistys kaikkine myös ideologisine oppituntineen ei mennyt hukkaan, ei ainuktaan neuvostovaltion opintoihini sijoittama rupla.*

Bonuksena tuli tietysti kieltaito, josta monelle haastateltavista on ollut hyötyä silloinkin kun työelämä Suomessa on vienyt odottamattomaan suuntaan.

Vaikka elettiin YYA-ystävyys- ja yhteistyöaikoja, työllistyminen neuvostodiplomin avulla ei välttämättä ollut aina helppoa. Siinä missä jotkut työllistyivät helposti, useilla prosessi vei aikaa, ja tähän vaikutti työnantajien taholta myös heidän omat poliittiset sekä yhteiskunnalliset mieltymykset.

Kirjan toimittaja Pentti Stranius kertoo omasta kokemuksestaan: *Ennäkkululot iskivät nopeasti heti Suomen palattuani eikä koulutusta vastaavaa työtä, opettajan tai tutkijan hommia löytynyt.··· Esimerkiksi työsuhteeni, joka oli allekirjoitusta vaille, peruttiin kun tuli tietoon, että olin opiskellut ja saanut loppuutkiinnon Leningradin valtioyliopistosta.* Tämä on valitettavan samaistuttava kokemus myös nuoremmille sukupoville, sillä vaikka Neuvostoliitto on romahtanut, yhä edelleen säännöllisesti uutisoidaan miten ulkomainen tutkinto ei meinaa kelvata suomalaisille työnantajille.

Vaikka kirja keskittyykin vuosikymmenien takaisiin tapahtumiin, niin monet haastateltavat nostavat esiin nykyisen suhteensa Venäjään ja sen hyökkäyssotaan, että siitä on näin lopuksi sanottava sananen. Vuosikymmenen mittaisia ystävyssuhteita on katkennut, eikä mikään ole enää entisellään. Kirsti Viikki kiteyttää monen kokemukset sanoessaan miten, *mieljoteemme ovat niin kaukana toisistaan, ettei ollut mitään mahdollisuutta enää olla edes ystävä*. Pettymys kuultaa monen kirjoituksesta, että tähän tämä kaikki yrt sitten lopulta johti. Miksi näin tapahtui, voiko asiaa jopa selittää dostojevskimaisella kohtaloon alistumisella, venäläisellä kulttuuripiirteellä, jota Veli Matti Heikkilä pohtii omassa haastattelussaan?

Turhaa kaikki ei tietenkään ole ollut, menneisyyden muistot säilyvät, ja ne auttavat metä näkemään, mistä olemme tulleet. Stranius kirjoittaa kirjan lopussa muistamisen merkityksellisyydestä ja kuinka eri tavalla muistamme tai muistelemme menneisyyttä. Muistikuvat ja menneisyyshän eivät suinkaan ole synonyymejä, muistot ovat enemmän mielen konstruktio kuin objektiivisesti tallennettua informaatiota. Siitä tämä ei vähennä omien kokemusten merkitystä. **Soili Lehto-Kylmänen** kiteyttää hienosti, että omat kokemukset koetun ja elätyn jälkeen kuitenkin muuttavat menneisyyttä ja jotenkin saavat menneisyyden mukautumaan nykyisyyden vaatimuksiin. *Olemattoman kokeneet* kutsuu lukijan arvostamaan muistojen monimuotoisuutta ja pohtimaan, miten jokainen eletty kokemus piirtää osansa yhteiseen tarinaamme.

Olemattoman kokeneet: Muistelmia suomalaisopiskelijoiden Neuvostoliitto-vuosilta,

2024, Kirjokansi, s.272

Muistitietoa kerätään jatkossakin eri menetelmin. Jos kuulut joukkoon, voit osallistua hankkeeseen olemalla yhteydessä VeNeOy:n jäsenkuntaan, Kansan Arkistoon, Suomi-Venäjä-Seuraan tai Pentti Stranikseen.

Vuosi on kulunut
KAKOMAAT
Vuosi on kulunut

SKP:n keskuskomitea kokoontuu 23.-24.11.2024
KOTIMAA
SKP:n keskuskomitea kokoontuu 23.-24.11.2024

Erkki Tynjä ja SKP:n historia – analyysiä, kysymyksiä ja vastauksia
KOTIMAA
Erkki Tynjä ja SKP:n historia – analyysiä, kysymyksiä ja vastauksia

Taloudellisen pakkomuuton riskit
KOTIMAA
Taloudellisen pakkomuuton riskit

Suuri kulttuurimielenosoitus 5. joulukuuta
KOTIMAA
Suuri kulttuurimielenosoitus 5. joulukuuta

Perhejärjestöt: Lapsia ei synny vain ydinperheisiin tai parisuhteisiin
KOTIMAA
Perhejärjestöt: Lapsia ei synny vain ydinperheisiin tai parisuhteisiin

Saksalainen näkemys: Maaginen ajattelu ei tuo rauhaa Ukrainaan
KAKOMAAT
Saksalainen näkemys: Maaginen ajattelu ei tuo rauhaa Ukrainaan

Samarbete över språkgränserna
KOTIMAA
Samarbete över språkgränserna

Sukupolvi professoreita siirtynyt eläkkeelle Joensuussa
KOTIMAA
Sukupolvi professoreita siirtynyt eläkkeelle Joensuussa

Miten korkea moraalisi on?
KULTTUURI
Miten korkea moraalisi on?

Kohu ja todellisuus Itäkeskuksessa
KOTIMAA
Kohu ja todellisuus Itäkeskuksessa

Irti vammaisräppärin imagosta – haastattelussa MC Cepa
KULTTUURI
Irti vammaisräppärin imagosta – haastattelussa MC Cepa

Hyvinvointialueet ja kunnat
KOTIMAA
Hyvinvointialueet ja kunnat

"Älä luovuta. Sinulla on merkitystä."
KULTTUURI
"Älä luovuta. Sinulla on merkitystä."

Opiskelijana Neuvostoliitossa
KULTTUURI
Opiskelijana Neuvostoliitossa

"Laki särmään" vaatii puolustushankintojen sääntelyä
KOTIMAA
"Laki särmään" vaatii puolustushankintojen sääntelyä

Uusia korotuksia arvonlisäverokantoihin
KOTIMAA
Uusia korotuksia arvonlisäverokantoihin

Suomen yliannostuskuolemat ennätystasolla
KOTIMAA
Suomen yliannostuskuolemat ennätystasolla

Sotatuotteiden vientilupien arvo liki kaksinkertaistui
KOTIMAA
Sotatuotteiden vientilupien arvo liki kaksinkertaistui

Vihan ilmapiiri lisääntyy
KOTIMAA
Vihan ilmapiiri lisääntyy

Planeettamme huutaa muutosta
KOTIMAA
Planeettamme huutaa muutosta

Älkää pelätkö, kyllä se vielä huonommaksi muuttuu!
KAKOMAAT
Älkää pelätkö, kyllä se vielä huonommaksi muuttuu!

Sanoilla on merkitystä
KULTTUURI
Sanoilla on merkitystä

Liberalismin haasteet järjestäytymistyössämme
KOTIMAA
Liberalismin haasteet järjestäytymistyössämme

Hallituksen metsän-tuhopolitiikkaa
KOTIMAA
Hallituksen metsäntuhopolitiikkaa

Ei jouluksi kotiseudulle
KOTIMAA
Ei jouluksi kotiseudulle

Toimituksen ja käyttäjien luoman sisällön käyttöoikeutta koskee Creative Commons Nimeä-Epäkaupallinen-Ei muutettuja teoksia 1.0 Suomi-lisenssi, ellei erikseen mainita.

Tiedonantaja
Osoite: Viljatie 4 B, 3. kerros,
00700 Helsinki
Puh: 09 - 7743 8150
Sähköposti:
toimisto@tiedonantaja.fi

toimitus@tiedonantaja.fi
toimisto@tiedonantaja.fi